

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ОХОРОНИ ПРАЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Визначені складові культури охорони праці майбутніх фахівців в галузі «Інформаційні технології», зокрема система знань та умінь з охорони праці та усвідомлення значення безпеки у фаховій діяльності. визначені основні вимоги до чинників робочого середовища фахівців в галузі «Інформаційні технології», можливі небезпечні та шкідливі фактори. Обґрунтовані перспективні шляхи щодо формування культури охорони праці: вдосконалення методичного забезпечення працезахоронних дисциплін, вдосконалення форм та методів навчання та використання інформаційних технологій в навчальному процесі.

Ключові слова: *інформаційні технології; професійна підготовка; культура охорони праці; вдосконалення професійної підготовки; заклади вищої освіти; формування культури охорони праці.*

Abstract

The components of the culture of labor protection of future specialists in the field of "Information Technology" are identified, in particular the system of knowledge and skills in labor protection and awareness of the importance of safety in professional activities. the basic requirements to factors of a working environment of experts in the field of "Information technologies", possible dangerous and harmful factors are defined. Perspective ways to form a culture of labor protection are substantiated: improvement of methodological support of labor protection disciplines, improvement of forms and methods of teaching and use of information technologies in the educational process.

Keywords: *information technologies; professional training; culture of labor protection; improvement of professional training; institutions of higher education; formation of culture of labor protection.*

На реалізацію вимог охорони праці спрямовуються величезні ресурси та зусилля, однак, стан виробничого травматизму наразі в світі не покращується. Враховуючи це, на XVIII Всесвітньому конгресі з охорони праці Міжнародна організація праці закликала забезпечувати реалізацію превентивних заходів щодо дотримання вимог охорони праці та вважати культуру охорони праці невід'ємною частиною загальної культури суспільства та його економічного розвитку. В такому контексті формування культури охорони праці повинно здійснюватися ще на етапі професійної підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей.

За результатами аналізу теоретичних напрацювань з проблеми дослідження та власному досвіді [1-7] виокремлено такі складові культури охорони праці:

- сукупність знань і умінь з охорони праці, які дозволяють усвідомити й оцінити наявні небезпеки на робочому місці та визначити шляхи зменшення їхнього негативного впливу;
- усвідомлення значення безпеки у фаховій діяльності, яке формується під впливом внутрішніх (бажання працювати в безпечних умовах праці) та зовнішніх (матеріальна та адміністративна відповідальність) мотивів безпечної поведінки на робочому місці.

Відповідно до освітніх програм підготовки фахівців з інформаційних технологій, вони мають опанувати вимоги безпеки під час роботи на ПК та експлуатації систем автоматизації. Робоче місце такого фахівця має бути організоване з урахуванням сучасних вимог ергономіки, а також до електричної та пожежної безпеки. Головним критерієм під час організації робочого місця має бути відсутність будь-якого негативного впливу на здоров'я та працездатність робітників впродовж усієї робочої зміни. Для цього необхідно ознайомитися із відповідними нормативно-технічними документами, з'ясувати можливі шляхи уникнення чи мінімізації впливу негативних факторів у випадку перевищення на робочому місці їхніх нормованих значень.

Як доречно з цього приводу зауважують автори підручника [10], організація робочого місця є найважливішим фактором у роботі фахівців з інформаційних технологій. Адже робота в несприятливих умовах викликає не лише до загальну втому чи головний біль, але і хронічну втому м'язів рук, болі в спині та шиї різної локалізації тощо [10, с. 21].

Якщо працівник не може визначити, які фактори в його професійній діяльності є шкідливими та небезпечними, а які – допустимими, то такий працівник є некомпетентним і як фахівець, адже, не може швидко орієнтуватися в складних виробничих ситуаціях і може легко допустити помилку. В свою чергу, це призводить до невпевненості в своїх діях та виробничого травматизму.

Формування культури охорони праці майбутніх фахівців технічних спеціальностей має відбуватися в процесі професійної підготовки. При цьому потрібно забезпечувати студентам можливість не лише для набуття певної системи працезахоронних вмінь і навичок, але й розвивати вміння критично оцінювати різні професійні завдання, формувати готовність до прийняття оптимальних рішень під час виникнення небезпечних ситуацій і аварій.

Здатність до протистояння небезпеці однозначно визначаються ступенем сформованості мотивації працівника як до праці, так і до власної безпеки та безпеки оточуючих. Під час виробничого процесу в працівників проявляються, в основному, мотиви вигоди та безпеки.

Мотиви вигоди проявляються в отриманні грошової винагороди за власну працю. Крім матеріальної винагороди (заробітна плата, премія), сюди також відносять і соціальну винагороду (самоствердження, престиж, професійне зростання). Мотиви безпеки виявляються в бажанні уникати можливих небезпек, що виникають під час виробничих процесів. При цьому виникають не лише виробничі небезпеки, які загрожують здоров'ю та життю працівника, але й соціальні, які призводять до пониження в посаді, втрати поваги колег і керівництва тощо.

Звичайно, наразі в умовах економічних негараздів основоположним для працівників є мотив вигоди. Однак, результатом сформованої культури охорони праці на економічно успішних підприємствах поступово вирішальним мотивом для працівників стає їхня безпека. При цьому, варто пам'ятати про можливість так званого конфлікту мотивів, коли бажання заробити ще більше переважає над прагненням уникати небезпечних ситуацій.

Враховуючи сказане, формування культури охорони праці в процесі підготовки фахівців з інформаційних технологій можна реалізувати таким чином:

1. Вдосконалення змісту навчання [3-4]. Систематично здійснювати вдосконалення робочих програм з дисциплін «Основи охорони праці та безпека життєдіяльності», «Цивільний захист та охорона праці в галузі», які вивчаються фахівцями з інформаційних технологій у ЗВО, та їхнього методичного забезпечення, з метою об'єднання цих дисциплін у послідовну цілісну систему. Крім того, потрібно прагнути до максимальної адаптації змісту дисциплін до майбутньої професійної діяльності студентів.

2. Вдосконалення форм і методів навчання [5-6]. Під час вивчення охорони праці потрібно використовувати проблемні методи навчання, творчі проекти, квазіпрофесійні завдання, технології співробітництва, особистісно-орієнтоване навчання тощо. Це дозволить перетворити студента з пасивного слухача (об'єкта) в активного учасника (суб'єкта) освітнього процесу, сформувати мотивацію до вивчення охорони праці й активну позицію щодо власної безпеки та безпеки оточуючих під час виконання професійних обов'язків.

3. Використання інформаційних технологій в навчальному процесі [8-9]. Під час вивчення охорони праці вважаємо за потрібне використання тестових і навчальних програм, дидактичних матеріалів у електронному вигляді, мультимедійних матеріалів на лекціях і дослідження комп'ютерних моделей виробничих процесів на практичних і лабораторних заняттях.

Отже, наразі існує потреба в розробці нових підходів до вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій, з метою формування у них культури охорони праці. Такий підхід дозволяє зменшити кількість порушень режимів нормальної експлуатації обладнання та комп'ютерних мереж, небезпечних ситуацій, аварій тощо, що, відповідно, позитивно впливає на рівень виробничого травматизму та професійних захворювань у них і, як наслідок, покращити безпеку виробництва в цілому.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в подальшому вдосконаленні форм і методів навчання під час підготовки фахівців з інформаційних технологій, з метою формування у них культури праці для впровадження на підприємствах, де вони працюють, систем контролю якості ISO.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дембіцька С. В. Формування працезохоронної компетентності студентів економічних спеціальностей як складової їхньої професійної компетентності / С. В. Дембіцька, І. М. Кобилянська, О. В. Кобилянський // Теорія і практика реалізації сучасних педагогічних методик та технологій в освіті : матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції, 19–20 листопада 2020 року / за заг. ред. О. А. Жукової, А. І. Комишана. – Х.: ФОП Бровін О.В., 2020. – С. 164–167.
2. Дембіцька С. В. Особливості підготовки до працезохоронної професійної діяльності майбутніх фахівців технічних спеціальностей за кордоном / С. В. Дембіцька, О. В. Кобилянський, С. С. Пугач // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Вінниця. – Випуск 58. ТОВ фірма «Друк плюс», 2020. – С.117–124.
3. Дембіцька С. В. Вдосконалення підготовки майбутніх фахівців механічної інженерії до працезохоронної професійної діяльності / С. В. Дембіцька, О. В. Кобилянський // Матеріали І-ї міжнародної науково-практичної інтернет-конференції студентів та молодих науковців «Актуальні питання охорони праці у контексті сталого розвитку та європейської інтеграції України», 09-11 листопада 2020 р. – Х.: ХНУМГ імені О. М. Бекетова, 2020. – С. 62–64.
4. Дембіцька С. В. Реалізація міжпредметної інтеграції безпекових та фахових дисциплін в процесі підготовки фахівців економічних спеціальностей / С. В. Дембіцька, І. М. Кобилянська, С. С. Пугач // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. - Випуск 56. – Вінниця : ТОВ фірма «Друк плюс», 2020. – С. 215–222.
5. Дембіцька С. В. Використання методів активного навчання в процесі формування працезохоронної компетентності майбутніх фахівців механічної інженерії / С. В. Дембіцька // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки. Хмельницький: В-во НАДПСУ. – 2019. – № 5. – [Електронний ресурс]. – Взято з URL: <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/340>.
6. Дембіцька С. В. Методологічні підходи формування працезохоронної компетенції майбутніх фахівців механічної інженерії / С. В. Дембіцька // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки – 2019. – № 4 (19). – С. 132–146.
7. Дембицкая С. В. Организация педагогического эксперимента по внедрению системы подготовки будущих специалистов механической инженерии к трудовой профессиональной деятельности / С. В. Дембицкая // Казак инновациялык гуманитарлык-зан университетынын хабаршысы. – 2019. – № 4 (44). – С.115–119.
8. Кобилянський О. Використання інтернет-технологій у процесі вивчення безпеки життєдіяльності / О. Кобилянський, С. Дембіцька // Наукові записки. – Випуск 132. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – С. 61–65.
9. Кобилянський О. В. Педагогічні умови використання інтернет-технологій у процесі вивчення безпеки життєдіяльності / О. В. Кобилянський, С. В. Дембіцька // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Випуск 38. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. – С. 310–315.
10. Охорона праці радіо- та електронної промисловості: Підручник для технікумів. – 2-е видання, перероблене і доповнене / С. П. Павлов, Л. С. Виноградов, Н. Д. Крилова та інші; Під ред. С. П. Павлова. – М.: Радіо і зв'язок, 2005. – 348 с.

Дембіцька Софія Віталіївна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, sofiyadem13@gmail.com

Кобилянська Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, irishakobilanska@gmail.com

Кобилянський Олександр Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, akobilanskiy@gmail.com